

6466.

1586 Pere tüttar

:2

ja

waene laps.

ehf

Kül Jumalal on kerge asi
Ja tema teeb ka sagedast,
Et see, kel hästi käinud käsi
Saab waeseks sandiks usinast. —
Seesama Jumal awitab,
Et waene pea rikkaks saab.

Tartus, 1872.

Trükitud ja müüa H. Laakmanni juures.

13-86

Pere tüttar

ja

waene laps.

ehf

Kül Jumalal on kerge asi
Ja tema teeb ka sagedast,
Et see kel, hästi käinud käst
Saab waeseks sandiks usinast. —
See sama Jumal awitab,
Et waene pea rikaks saab.

Kirja pannud

J. Lärn.

Tartus, 1872.

Trükitud ja müüa S. Laakmanni juures.

Дозволено цензурою.
Ревель, 28-го Октября 1871-г.

1586

Pere tüttar ja waene laps.

Ühes külas Gesti maal elasid ühe rika peremehe majas kaks ühe wanust tüttarlast. Nende nimed olid Anu ja Mari. Anu oli peremehe ainuke tüttar ja Mari kaswandik. Anu wanemad ehk Mangu maja eesfeisjad, ellitasiwad tütrekest ülewäga, kuidas seda pesa munatega ifa tehakse. Iga päaw kuulis ta kuldsid sõnu, nii kui: „Anuke ane munake, roosililleke, kulerkupuke, silma terake, kulda linnuke ning nenda edasi. Marikest aga mater-tadi malgadega, sajatadi sõnadega, mis lastele ega wana inimestele kuulda ei sünni.

Anu magas iga hommiku pea lõuneni, ning oli weel laisem kui laisk. —

Enne pani teda iga päaw riidesse, suges ta pead, pesti ta silmi, kandis niisu leiba tikud pakku wõiga talle nina alla, korrast ka suhkru kooki ja muu leiba, wõtis teda õhtu aegsaste riidest lahti, söötis ja jootis teda kõige pääwa ühe ja tõise hea ning parema toiduga ning ei sundinud teda mitte üle kõrt maast ülesse wõtma. Ka lugema, kirjutama, rehkendama, ei sukka

kuduma ega woki tallama, leent keetma ega loomasid söötma ja jootma ei sundinud ema ega isa teda, jellepärast kaswis Anu weel rumalam ülesse, kui lamba talleke, ehk metsloomake.

Mari aga pidi iga hommiku päawa tõusu ajal ja weel warem ülesse tõusma, ise omad silmad pesema, pead silutama ning tihti ei andud talle senna juurde ka mitte aega, waid sunniti kohe tööle.

Miide panek ja parandamine pidi ta oma asi olema. Anuse pidi ta sukad kuduma, perenaesele linad ketrama, iga päaw leent keetma, lehma, lambaid, sigu, anisid ja nenda edasi söötma ning jootma ning siin juures sai ta kuiwa leiba, küpsu ja kartulid süia ning wana taari juua. Üks ime asi oli aga iga ühel silmaga näha. Anu nägu seisis kahwatanud, käed kui pinnukesed, põlwed lodwad, keha näotu; Mari aga õitses kui roosi lilleke. Silmad punetasid, käed tursutasid, sääred tugewad, keha kui noorel põdral. Laiad sõstra karwa silmad waatasid lahkestega iga inimese otsa, aga Anu silmad seisisid longus otsegu oleks tal otsatu kurbdus. Mida enam Mari õelitses, seda kurjemaks ja tigemamaks läks pere ema, seda õelamaks Anu.

Mari oli ära tunnud, et töö tugewaks, aga laiskus lahjaks inimest teeb, seepärast liigutas ta oma keha igal pool hoolega, aga hoidis ka,

teda üleliia ränkuse eest, mis kahju teeb. Restmine tee, kullane tee.

Mõni kord oli Mari armastuse pärast Anuda maenitsenud, ka natukene käsi külma wette sirutada ja ennast liigutada, aga sai siin juures häid ja paremid sõnu kuulda ning pidi wait jäema. Anu ja tema ema arwasid kahwatand nägu, löbwaid liikmeid loomise, ehk mõne kurja inimese süüiks. Mis aga sündimus heaks ei teinud, seda pidi raha ja wara awitama; Anu pidi rika mehele, ehk parem, rikast kodu waimmeest saama, selle eest kandis ema iga pidi muret.

Suhtus mõnikord Anu wääriline küla pois toa uksest kogemata sisse astuma, siis wõtis ema teda lahkestest wastu, andis süia, kõneles nii ääri weeri mööda tütre osawast olekust, kergist jalgust ja kärmest näpimest, näitas ka seda ehk teist tööd, mis Anu näpid pidid teinud olemad, ehk küll nende tööde juures üksinda Mari auustud oleks pidanud saama, aga kes sest hoolis. Marit, kui ta kord silma puutus, üteldi laisa ja hooletu olema kes aga oma liha ellitada ja kaswatada. Anu olla üsna raskest tööst nenda kolletu. Tihti saadeti Marifest noore meeste tuleku aeal hoopis edemale, et naad tema osawust ei näeks ja kogemata peretütre asemel waest last ei kosiks. Anu ise alles neljatõistkümnne aastane lapsene, tegi, kui teda kiideti, nii maheda näo et mõnelgi küla

poisil palawus otja ette tõusis, ning südamesse armastuse tuluke põlema hakas. Aga niipea kui maja silmist kadunud, oli ka armastus neiu wastu möödas.

Mitme sugused juttud tõusid; ühed kiitsid, tõised laitsid, aga kus need jäewad ja eks igal ühel pole suu omast käest ning luba teda nenda laiutada ehk koos hoida, kuidas süda kannab. Ja wana naesel peab ikka midagi jahwada olema, muidu jääb weri seisma ning surm tükkib suu äärde. Kui aga kõik kokku wõtame, mis maailm Anust rääkis, siis leiame palju enam laitust kui kiitust.

Mari juures oli asi otse teisiti. Mitmedki targemad pere emad näitasid oma noorte poegatele noort õit, ning lisasid juurde: „Wõtke waekest kohast naene, ning ostke rikast talust hobune.“ Ehk see wana sõna wähe seie kohta kõlbab, nenda näitab lugijal lugu, aga kui selle peale waatame, et Mari jo tõeste waene oli, siis woiksime ka ütelda: „Waene tihti wirka lasta, rikas tihti laiska lasta, ehk wirk wigasid parandab, laisk laiali laotab, seepärast kes naest wõttab waatku parem wirga näpude ja kerge jalge peale kui täie kufu ja ilusa näo peale, sest ilu ei kõlba patta panna! Igale paarile jäägu aga armastus teejuhatajaks ja iga pääw elu saatjaks. — Kui nüüd Anul niipalju noore meestega tegemist oli, kas siis Mari süda otse kiwist rindus seisis ja kas tema

wirka olefud siis ükski tähele ei pannud, selle poolest saame warsti kuulda.

Mangu talust mõni sada sammu linna poole elas Anu isa wääriline mees, nimega Mutsu Mats. Sel oli üks ainufene poeg nimega Karel, arwata kolm ehk neli aastad wanem kui meie tuntud tüdrukud. Mutsu Karel, kuida küla rahwas teda nimetasid, oli terane wiisakas pois. Mustad käharad juuksed katsid ta pead, põlewad sõstra karwa filmad waatasid paksu laugude wahelt ilma kawaluseta lahkelt iga inimese otsa. Nägu oli piklik ümargune, nina õige aga mitte liig pikk. Keha sirge, käif kerge, sõna selge, ühe sõnaga, Karli juures ei wõinud ükski inimene midagi süüd leida. Karel oli ka kõigest küla poistest enam õpetud, sest ta oli kihelkonna kooli tugewa koolmeistri al läbi teinud, oleks weel edemale õpetuse radal tüfinud, aga wanemad olid asja ära laitnud, sest neil ei olnud ju teist poega ja talu andis paraja rendi juures täit elamise wõimu. Karel tegi iga päaw põllu tööd, arwast argi pääwal, aga enamist pühapääwa hommiku ja õhtu poole nähti teda raamatute juures, ehk kirjutuse ja rehjentuse laua taga istuwad.

Ühel kewadisel wäga ilusal pühapääwa õhtu pooltel juhtus Karel kirikust kodu minewad, tema tee wiis teda see kord läbi heinamaade, kus tema mitme sugusid õiesid kodu arsti raamatu abiga ihu terwise kasuks tahtis tundma õpida. Ülit-

sest nägi ta ühe pöösa taga kena neiud lahke filmadega tema otja vaatwad. Ta astus ligemale ning ütles: Armas Mangu Mari, kust oled sina täna siia juhtunud?

Buna tõusis piiga filmi ning lohtunud healega, paludes kogeles Mari: Ära pane pahaks nabri Karel, et sind ühe küsimisega wae- wan: Sina oled wist risti ja põigiti mööda heinamaad käinud, ehk oled juhtunud meie musta lehma mullikad nägema, kes täna enne lõunat karjuse kaitsemise alt ära on põgenenud. Mina olen teda juba mõne tunni asjata otsi- nud, aga weel mitte leidnud.

Ei, armas Mari, aga ära pane pahaks, mul on sulle midagi südame peal võlba, mis mina siin üksikus kohas taewa isa silma al sul- le üksinda awaldada wõin. Mina olen sind juba mõned aastad salamahiti tähele pannud ja pean nüüd sinust palju lugu. Kuule, mis sina mõtled armas Mari, kas sina ei tahaks mitte minuga mõni kord natukene koos õpetliku raamatuid lugeda, ehk kui sul senna juurde just aega ei ole, siis nõnda hea olla ja minu käest mõned raamatud lugeda wõtta, sest tänu taewa Taadile, mul on neid see kord mõni tosinaid.

Wäga hea meelega teeks mina sinu soovimise järele, aga mis saab siis kasu ema ja kasu sõsar senna juurde ütlema. Aripääwal ei saa mina kül mitte aega, aga pühapääwal

paluks ma so käest üht ja tõist raamatud, aga nõnda, et muud inimesed mitte ei näe.

Hea kül, armas Mari, aga mõistad sina ka kirjutada ning rehkendada.

Mari lõi häbelikult silmad maha, ning ütles: Olen suure waewaga waresjalgu tege- ma õpinud, tahaks weel paremast neid teha, aga mul ei ole paberid, tinti, sulgi, aga rehken- tada ei oska ma sugugi.

No seda ma mõtlesin, aga ära selle pärast nii häbelikult minu otsa waata. Mina ei oska- nud niisugusid asju ka mitte, aga koolitamine on mind nii kaugele saatnud. Mis sina arwad, mina tahaks sind kui waest last selles tükkis aitata. Minul on paberid, tinti, sulgi, rehken- tuse raamatuid ning nenda edasi. Mina teen sulle mõned paberist weikjed raamatud, kirjutan iga lehe poole peale tähe ette, ka moned sõnad, nenda kui koolmeister mulle seda tegi, annan neid sulle ja sina kirjutad neid järele ja näitad neid mulle. Ka rehkentust tahan sulle, kui sinuga kokku saan õpetada, suwi on piik ja pü- ha pääwal wõid sina mõned tunnid minu juur- de seia wõsustiku wahale tulla, kus meid kasu ema ega sõsara film ei näe, kas lubad, ma õpetan sind lustiga ja sinul ei ole selle eest midagi minule tasuda. Wäga hea melega; kõige sinu waewa eest tahan mina aga sulle mo jõudu mööda tänulik olla. Jumalaga Karel, ma pean kodu tõtama.

Karel andis Marile kät, ning ütles: Tulewa püha tule seia enne lõunat, siis ma tahan sinuga mõne sõna kõnelda, ja sulle midagi ühes tuua. Mõlemad surusid ühe tõisele weel kät ja Mari kadus pöösjaste warju, ning Karel waatas rõõmsa silmadega tema järele, mõteldes: „Oh Mari, kui sina teaksid, mis minu südames seisab, siis jookseksid sina hoopis teist wiisi, aga seda parem, et sa nii lapselik weel oled, ometegi sa pead mind tundma õpima.“

Karel läks kodu, käänis mõned paberi poognad kokku, ja täitis oma lubamist.

Nädala pärast wotas Karel oma ärawalitsetud Marifest tutwa heina maa peal. Enne lõunat kargas Mari senna, ning wötis suure tänuga Kaarli käest mõned raamatud wastu, ning kuulis ka ühe tunni waguselt aga tähele pannes rehjentuses tema õpetust.

Kui nüüd Mari natuluse aega sai, ja seda tuli enamast püha pääwadel ette, siis kirjutas ta hõlega Kaarli ette maalitud tähtede ja ridade järele, ning rõõmustas ennast otsata, kui ta moni kord Kaarli suust kiitust kuulis. Suwi hakkas kaduma ning sügise tükis kätte. Tõ läks iga pääwaga raskemaks, seepärast ei näinud meie noored inimesed üks tõist tihti enam. Warsti laotas lume tek ennast maa peale ja hirmutas inimeisi toasse.

Karel wedas metsast puid ja nägi Marifest moni kord toa afna läbi, aga sedagi juhtus

arwa. Anuda mõis ta iga kord selgeste näha, kes ju peaga otsegu läbi afna pugeda tahtis, ja iga kord naerulise maheda näo tegi, kui Karel silma tema poole seadis, otsegu tahaks ta võlta: Pois, pane tähele, siin on neiu so wääriline! Nenda ükslause eluga jõudis kewade kätte.

Karel oli 5tamal Mai ehk parem Lehe-kuu pääwal sündinud.

Sündimise pääwal olid wanemad noore mehele mõnda weikest kingitust teinud, mis kül mitte Gestlaste igapääwane pruuk ei ole. Ka Marife oli Kaarli peale mõtelnud ja tema hea südame pärast temale salamahiti paar kindaid, paar sukke ja ühe wöö nii ilusast kui mõistis kudunud ja neid ühe weikse kirjaga tema juurde saatnud. Kiri oli nenda:

Auustud Karel!

Täna So sündimise pääwal julgeb üks Sinu wastu tänulik süda ennast tegudes avaldada. Ammu oleks mina seda teinud, aga mo aeg ja kasin jõud ei ulatanud nenda kaugele. Võta siis neid weiksid andid wastu ja ka minu südameliku soovimist, et armas Jumal Sulle ikka waeste ja armetumate wastu wõtaks üht lahked südant kindida, ka Sinu päiwi tugewas ihu ja hinge jõus Sinu ja So wanemate kasuks ja heaks meelets weel kaua jätkata. Ära nende andete juures mitte kabe wahel mõlle, need on minu teenitud ja hea mee-

Iega ja lahkest käest antud. Üra ka andja järele palju nõua, sest mina tahaks Sulle tundmataks jääda. Kui So mõted mind leidwad, siis olgu mulle sest külast. Jäe terveks

Sind tänaja tundmata.

Mari oli kirja ja andid ühe tundmata inimese läbi Kaarlile saatnud, ja temale kinnitanud, kohe peale äraandmist oma teed minna ega miski hinna eest võluda, kust ta need asjad oli saanud.

Kuida Mari soovinud, sai ka asi tallitud.

Karel mõtles senna ning tänna, oleks hea meelega tooja käest küsinud, aga see oli tuule tiivul kadunud. Ta näitas asju emale, kes imetelles töö ette toja osavust kiitis, aga ka ema ei woinud pojale selgemad otjust anda.

Kõige järele uurimise wiime otsus langes Kaarli südames Mari peale, ehk küll ema Anuda seks oli arwanud.

Sündimise pääwa õhtul andis isa Kaarlile luba oma sõbradega natuke rõõmus olla, aga mitte inetumal kombel, waid auusal wiisil. Wõtis ka ise kannu õlle ja saia pätsi juures poja rõõmust osa. Kõige rõõmu juures mõtles Karel tihti Mari peale ning auustas awalikult salajad tema peale mõtlejad, ning wõtis nõuks Marile ka ilma tema tahtmata ja teadmata rõõmu teha.

Kaarli sündimise pääwa pidu ja kingitused olid pea kõiges külas tutwaks saanud ja

salajad kinkijad otsiti rika pere tüttarde hulgast, aga keegi ei mõtelnud waeße Mari peale ja see oli Marile õnneks, sest muidu oleks wanapois warsti wõrel istunud ja küla naesed armastust noorte südamest tuliste luudadega wälja wih- tunud. — Ka Kaarli ema ja isa poja südant tõise tuulele ja õnnetuse teele tuustinud. —

Karel mõtles tihti misjulgust rõõmu ta Marile pidi tegema, sest neiu sündimise päaw ei olnud kaugel, waid 10mal Saanil. Pääle oma sündimise päawa pühapäawal nägi Kaarel Marida kiriku õue peal. Maril olid waesed riided selgas, aga weel waesemad rättid ja tooresnahka pasklad jalgas.

Karel mõtles neiwada nägusamaks muuta ja seda ta ka wõis, sest rahast ei olnud just mitte puudu. Ta ostis peale kirikud kinkseppa juurest paar pooli saapaid ja poodist kena nar- mastega rätiku, mõne küündra siidi paela, mäh- kis ilusast tüki ning kandis asjad hõlma all' kodu.

Mari sündimise päawa hommikul puges ta õige wara ilma kellegi nägemata Mangu talus- se, Mari magas ainu üksi agerikus, ja pistis asjad ilma magajad äratamata tema pea kotti alla ning läks oma teed.

Tombu sees oli kiri nende sõnadega:

Auustuse wäärt Mari!

Mandus, puhtus, wirtus, kasinus ja fan- natus on neitjide ülem auu kroon, ning ma-

sawad iga õiglase inimese silmist enam kui
 uhkus, kõrkus, suurustus, laiskus, hooletu olek
 ja rängad raha rattad ja säravad siidi siilufe-
 sed. Täna Jumalat, et Sina inimeste meelest
 ka ülemaks peetud saad, kui Sa seda ise arwad.
 Sinu sündimise päämaks võta mo tundmata
 õnnesoovimist südame põhjast wasta, ning
 järele edespidi nii puhtaks ja oma kasu puud-
 mataks kui Sa tänini oled olnud, siis saab
 uus aasta Sinu waewa wähendama ja õn-
 Sind käte peal kandma. Võta ja kanna neid
 weiksid kingituisi Jumala auuks ja inimeste iluks
 ja mõtle omas südames ühe Sinule tundmata
 andja peale, aga ära teda mitte ülesse otšima
 hakka, ega kellelgile sest juhtumisest juttusta.

Sind südames kandja tundmata.

Mari tõusis wara ülesse, leidis aset tehes
 tombu, tema peale kirjaga ja tombu seest weel
 kirja. Otsegu walgust maha löödud seisid ta
 wäristes asjade juures. Mõted lendasid igale
 poole, kes pidi kül tema peale mõtelnud olema,
 inimesed wistist mitte, wist üks ingel. Ta lu-
 ges kirja läbi ja nüüd läksid tal silmad lahti.
 Kaarli käsi, Kaarli mõted! Oh ma waene, ta
 on minu aseme juures olnud, miks ei ärkanud
 ma ülesse miks ei wõinud ma teda tänada.
 Silmad jookšid Maril rõõmu pärast wet, ta
 langes põlwili, tänas taewa isad armuliku aas-
 ta hoidmise eest ja ei unetanud siin juures ka
 Kaarlid mitte ära, kellele ta õnne ja õnnistust

maha palus ja läks siis röömsa südamega oma tallituse juurde.

Rikad ei tunne ilmaski ühe niisuguse koge- mata juhtumise juures niisuurt rõõmu kui wae- sed, sest wiimsetele on wiis kopikud enam röö- miks kui esimestele wiis tuhat tukatid.

Lugijad arwawad Marida Kaarli pruudiks ja poisist peigmeheks. Wiimse juures wõis lugu nenda olla, aga Mari ei annud niisuguste mõtetele, ehk naad mõnikord pease tükiid, su- gugi aset, sest kuidas wõis rikkas Mutsu Karel ja waene Mangu Mari meheks ja naaseks saa- da, see oli Mari meehest niisama wõimata kui pääwa tõusmine õhtu poolt.

Mari auustas Kaarlid ta hea südame pä- rast ja oleks oma pea ja elu tema eest jätnud, kui seda tarwis oleks olnud ja niisugust oleks wõime meie puhaks lapselikuks meeleks ja ar- mastuseks nimetada. Ka oleks ta rikka poisit kärele tänades suud annud, kui mahti oleks saa- nud, sest nii kallid olid need kingitused Mari meehest. Ta palged punasid rõõmu pärast. Müüd wõis ta Saani pääwal kui kõik küla neitsid enna itkõige ilusama ehtedega ehitasid, ta tõiste hulka astuda, ja mitte häbelikult nurgas istuda.

Nimetud pääw jõudis kätte. Ilm oli selge, waga ja soe. Mari tõmbas puhast walged särki selga, linast triibulist undrukud peale, kõi- tis uued kingad räti ja siidi paela ninaräti sisse

ning astus rõõmsa sammudega kiriku poole.

Uigi kirikud kõitis ta paela ümber pea kahara juukse sisse, pani räti kaela peale ja kingad jalga. Nii viisakas ei olnud ta eladeski veel olnud. Häbelikult ja alandlikult astus ta püha kotta. Siin juhtusid ta filmad Kaarli nägema, ta punastas ja oleks teda tänanud, aga häbitundmine hoidis teda tagasi. Ka Kaarli filmist ei kadunud kena neiu, sest nõnda ei olnud pois teda ilmaški näinud.

Ka Mari perenaene ja pere tüttar seisid lenas ehtes kirikus. Anu filmas esite Marida. Kui tuluke läks ta punaseis, ning ema külge lükates ütles ta: Ema waata kuidas Mari ehtes on, kust on ta seda saanud, wist warastanud. Ema film sihtis nüüd tihemast Mari otsa kui õpetaja peale ja süda seadis sajatuse sõnu paremast korralt kui palwe wärsisid.

Mari ei pannud neid tähele waid kuulis jutlust ja palus südamest taewa Taati kõige lapseliku elu saatmise eest.

Nenda kui selge taewas suwe aeal tihti paksu pilwetega ennast kattab, wälgud lendawad ja pihkse põjad mürawad, pidi ka Mari taewas süüsi mustaks ennast wärwima ja rahe sadu ilma tahtmata selga mööda ropsima.

Waewalt oli perenaene kodu, kui ta Mari lambri kiskendas ning täie lõuadega lõõskas: „Warga nägu, naru kael, kelle rahaga oled sa endale tänasid ehted ostnud, üttele, ehk muidu

minna taon sind kui ussikest põrmusse! wiha ja kadetus panid ta hinge finni. Marife ei saanud esite sõna suust, wiimaks kogeles ta paluja healega: Andke andeks, et teile kohe oma salaja juhtumist ei jutustanud. —

Mis salaja juhtumist, et sina wõru kael willu, linu, kes teab mis weel majast warastanud, ära müünud ning selle rahaga ennast ehitanud, aga oot, oot, nende sõnadega sasis ta Mari juukse plettid pihku ning rasled rusika mutsud mürafid mööda selga.

Sätke mo elu mo sisse, karjus Mari, waras ei ole mina mitte waid, waid, uu uu — ma waene laps, nende sõnade juures kahwatas ta nägu, põlwed nõrkusid ning kui roosi lil langes ta põrandale.

Anu, kes kõige aega rõõmustades ema waljuse juures seisis, kahwatas, ta ema seisis wärisewa kehaga Mari ees, kes kui surnud hingetu maas seisis.

Too külma wet Anuke, ta !kurjategia mines-
tab oma kurja südame juurde. Anu wedas liikmid waewalt kaewu juurde ning pomises:
„Oh wõrke lõng, juba mõne kōwa sõna juures surn suu ääres, mina pean weel wet tooma, aga see sinule paras, kes käsib ennast wõera waraga walgustada. Nägin täna küllalt kuidagi Kaarli filmad sind sihtisid, minu oleks ta wõinud parem wahti, aga mitte niisugust hilp-
arakad, nüüd on so palk käes.“

Perenaene kallus külma wet Mari pea peale, tõstis teda istukile, aga ta ei tahtnud hingata ega silmi lahti teha.

Äkitselt tehti üks lahti ja Mutsu Karel astus sisse.

„Terre lõunat naabri tädi! — Uih, kes seal pörandal! mis Maril wiga, oh Sumal mis tal wiga!? Mari on häkitselt haigeks jäänud ning ära minestanud, kostis pereema.

Oh ei, Karel, — Mari kuri südame tunnistus warguse pärast on teda kahwatanud pörandale pörutanud, ütles Anu mahedast wahel.

Karel ei uurinud enam süü järele waid kargas kui wälk Mari juurde, tõstis teda tugewa kättega pingi peale, õerus külma weega ta otsa esist, silma äärsid, kulka tagust ja kaela pealsed. Korraga lõi Mari silmad lahti ja karjatades tahtis ta jälle maha kukku, aga Kaarli tugewad käed hoitsid teda finni. Pea aga tuli noor teha rammu jälle tagasi, ta fiksus ennast Kaarli lahti ja kadus kui noor hirm ukse taha.

Karel waatas kahtlase näoga tema järele.

Anu aga palus! Tänan sind Karel südamest, et meie waewa wähendasid, ema oleks wist surnuks ennast higistanud, enne kui Marile elu sisse oleks saanud.

Aga Anu, mis wiga pärast Mari siis minestas?

Ära Karel selle järele palju nõua, wastas ema, pole kõnet wäärt, oli minu wiis, linu

ja kes teab mis veel näpanud, ärramüünud ja endale kenad ehted ostnud. Täna julges ta nendega kiriku juosta ja minu silma al seista. Kui nüüd häbemata tegu temale ette wiskasin, nõrkas ta ära. Mine tee veel waestele head. Kui äbariku korjasin teda kümne aasta eest oma ulu alla, aga mis raebe täna see raebe homme, on wist juba ammugi pitki näppusid pidanud aga neid salajas hoidnud, aga eks täna niikaua ei audu kui pojad pesast jooksewad. Müüd, jah nüüd tahab ta mind, laisk wedelik, wägise paljaks riisu.

Kas siis auus perenaene tõeste tahate ütelda, et Mari waras on, küüsis Karel?

Taga parem, wõi tahad sina oma hea südamega, musta kaarnad walgeks wärwi, kust tema muialt siis raha saanud? urelis perenaene.

Karel, mina olen mittu korda näinud kui Mari midagi majast põlle alla toppis ja minewa aasta sagedaste pühapääwal metsa jooksis, aga ma ei tahtnud wanembid pahandada, seepärast hoitsin asja salajas, kogeles Anu.

Olgu nüüd asi kuidagi on, wastas Karel, teie kohtumõistja ei taha ma koguniste olla, aga tõega pean teile ometigi tunnistama, et Mari waras mitte ei ole, katsuge asja põhjani läbi, siis leiate selgemad otsust.

Karel oleks esimese tubinguga veel enam suust wäljapuisistanud, sest ta süda tahtis lõheda walu pärast, aga ta wõis ennast walitseda

ja ütles edasi: Minu isa saatis mind täna teie juurde, noort tätku vaatama, kas peremees kodu? kui kaup saama, siis ostan teda isa nimel veel täna ära, wist ikka teda müüte?

Tahtsime küll noort looma tütrele hoida, aga on veel alles noor, ehk kaswatame seniks veel tõise ülesse, kes juba koplis kahe nädala eest kargab, wastas perenaene, seepärast külapikka.

Mis mina kulla emake täkfuga teen, wastas tüttar.

No kellele siis omad loomad jättame, kui kord silmad kinnipaneme ja kas sina siis perenaeseks sugugi ei taha saada, wastas ema, aga nüüd mine katsu wõerale natukene lõunet ja kutsu isad aidast tuppa.

Anu läks õue. Siin juhtus waene pimefant temale wastu ning palus palukest leiba.

Kasi wälja, kääksus Anu, iga pääw jooksewad kümme meile, otsegu meil see kõige suurem leiba salw ja lehma laut oleks, mine, mine, minul ei ole sulle midagi anda.

Sant pööris selga ning pomises: Waesed waesid tundwad aga rikkad wõtaksid veel nendegi käest kui wõiks.

Seal astus Mari pimedalle wastu ning jurus tale kaks koplitud peusse, mis ta mõne nädali eest püha pääwa õhtu poole lillekimpukeste eest saanud oli.

Sant tänas, ning ütles waikselt: Sumal

saatku sinu teed kullase mäele ja õnnistagu
sind Raeli õnnega — ning astus kobades wä-
rawa pole.

Anu, kui Marid silmas, tegi lahke näo ning
ütles: Mari, tule kõõki ja tee wõerale muna
kooki, praadi sea liha, ema käsks, kalla ka
hästi koort peale, kas mõistad. Anu ütles
weel tasakeisi: õige hea, et Marit nõnda ruttu
leidsin, muidu oleks täna just hädas olnud, sest
keetmine pole ju minu asi, ja ema on ka õige
imelik, et minu sunnib, mis ta kohe Marida
ei käsknud, mina oleks ometigi mõne sõna juttu
nooremehega westnud, tahaks ema mind ikka
warsti tanu alla saada ja ise ei märka sugugi,
nink Kaarli suguisid ei lenda iga pääw tuppa,
pealegi kes teab, mis ta täkkuga tegema hakab.
On ikka pois, ega ta minust wist mööda ei lähe,
olen ju tema pitkune, ühesuguse ninaga ja kaalun
peaaegu teda ülesse, sest isal on midagi firstu
põhjas, mis Kaarli südant seie tõmbab. Aga
mis peaks ta Mari eest nõnda seisma! On
wist hea südamega, muud midagi, ja mis sugune
perepoeg siis nõnda rumal oleks ja nii waest
rotti majasse wiiks.

Isa ae, isa! Mutsu Kaarel on toas ja tahab
sinuga kokku saada, tahab sinu tätku äraosta.

Kas tema natuken oodab, unistas isa, mine
aea niikaua juttu, funni ma tulen ja ega ta
tuld tooma tulnud. —

Anu astus kõõgi poole, kus pan särises

ja liha auuras, ning istus ufse peale ja waatas pealt kui Mari nuttuse näuga sööki valmistas, aga ei pannud tähele, et teraw poist film läbi afna tüdrukute praegust ja ennist talitust selgeste nägi ja nende raskust südames kaalus, ehk perenaene kül juttu magusa aasale weeretas.

Anu wälja mineku peale nihutas perenaene penki Kaarli poole võlde: Toeta ka meie pingi peale, oled ju täna kirikus olnud ning wist jala, oled ka wäsinud. No kus ta jääb. Kas isa ema terwed?

Olge terwed istme eest, kuulub ka ära, on terwed see kord, aga minu aeg on lühikene, mul on kodu palju lugemist täna õhtu poole. Raks postimeest ja peale nende ostsin weel täna ühe raamatu, ta nimi on „Tule torn“ kuulsast mehest kirjutud, saab ka tugewad tuume katma, no eks ta ole, raamatu sisust tunnusse wäljaandja tarkust, noh olgu peale, — wastas Karel.

Noh, noored mehed tahtwad ikka üksi olla, pealegi kui süda mõne armsa koha peale mõtleb, sinu isa ja ema lootwad, et pea kodukana talusse tood, külap oled ka südames juba walitsenud; no kus ta jääb, noor weri, noor tahtmine ja ega sinu wäärilisi tänasel pääwal ei puudu, aga kus jääb Anu nii kaugeks, näha ikka et weel maja tallituses natukene nõrk, no külap warsti

wõib ka wanade kõrwa astu, ütles pereema mahedast.

Anu astus sisse, tõine waagen tõise kae peal, seadis neid lauale, leika soola ka juurde ning palus noort meest sedagi maitsta mis ruttuga walmistud.

Karel ei oleks laua ligi läinud, kui ta mitte näinud ei oleks, kes jõogi keetja oli. Ta tänas, astus ligi, maitses, mis maitsta oli ja mõttles südames: „Kui Sumal ja mo wanemad mind aitawad ja minu nõus on, ei pea Mari kua seie kurja küinte ja laisa neitsi torki jääma, toit maitseb hea, on ka seda jagu raswane, no kus ta jääb. Rikkas rahwas, rohke and.

Pea tõusis ta ülesse, tänas, andis pere-naesele kät, Anule ka, kes kõwaste wastu surus, aga ühtigi wastu surumist ei leidnud.

Pea tuli ka peremees sisse ja nüüd hakkati hobuse kaupa tegema. Mõne sõnade wahetamise järele oli kaup koos ja Karel maksis 100 rubla laua peale, jättis igauhlega Sumalaga ning sõitis ilma ümber waatamata kurwa südamega kodu poole. Tee peal mõttles ta: „Hobuse olen ma ostnud, aga ta oleks ilma kopikuta mo pihku pugunud, kui ma Anuda armastaksin, aga parem on waene ja wirt kui laisk ja rikkas. Ja kes teab kui kaugele minu wara kestab kui tõisest poolest ühtigi kogujad ei ole. Naene on igas majas maja luf ja waranduse hallif

ja ta võib mulle iga päev oma rikkust ette rehkendada.

Maril aga ei ole midagi, kui kerged jalad ja hea süda. Aga täna on naad teda minu kingituste pärast veel wargaks teinud, kahju, wäga kahju, et ma neile sarwistele enam tuld ei annud, noh olgu peale.

Nenda mõteldes jõudis ta kodu, isa tormas tale wastu ning hõikas edimält: Poeg, mis sina teed. Miks sa wõerast hobust majasse wedad?

Säh, weel taga paremaks, kõige tänase ja eilase päewa sundisid sina mind teda kauplema minna ja kui ta hinna poolt kõlbab ära osta. Seda olen ma teinud ning sada paberi lapi eest teda lunastanud. Sina andsid ka nõu Mangu Anuda tähele panna, olen ka seda teinud, ja pean sulle tõt tunnistama, mina ei leidnud tema juurest ühtegi kiituse wäärt olekut ja kui Mangu Anu suzusid neitsiid kõik ilm täis oleks ja naad igauks sada koormad fulda minule ühes tooksid, nii tõeste kui ma Mutsu Matsi poeg Karel olen, jääks naad minu pärast kõik wana tüdrukus. — Aga, aga —

Mis pagana aga, aga, tahad üleliiga tark olla, kõik parem teada, tallitada ja teha kui sinu wanemad ja ei näe õnne otsast finni hakata mis sulle täna tahtsin otiegu põue pista. Mina ei saa sinust muud kui südame walu, seda olen mina sinu koolitamisest saanud, oh

mina waene isa. — Siiski, siiski — mina olen weel Mutsu Mats ja minu käes on ohjad, sina wõtad Mangu Anu naeseks, ehk kasid weel täna mo silmaist, kas mõistad? Mis pagan, oled weel hobuse nii kallilt ostnud, silma pill wii teda tagasi ja palu minu raha! Ilma rahata pidid sina teda majasse tooma, ja peale selle ma ütlen, mõne aasta pärast, ka Mangu talu kõige põldudega, — kasi, kasi mo silmast nurjatu poeg. —

Ära ennast nenda palju pahanda armas isa, palus Karel, sinul näitab raha ja wara enam olemad kui armastus, rõõm, rahu, üksmeel, kannatus, tasandus, sõna kuulmine ja nenda edasi. Mina tean väga selgeste, et kui ma Mangu Anule kosja lähen, teda ka kõige temma waraga ilma sõna lausumata saan, aga siis toon ma tulehargi majasse ja siis, siis ei ole teil armsad wanemad kõige teie raha ja wara juures ühte rahuliku pääwa, ja pea on wae-waga forjatud kopifud otsas, ja mis siis saab. Pealegi ei armasta mina Anuda sugugi, olen küll selle teie tahtmise peale juba mõni kord mõtelnud, aga iga kord tahtis mo süda sees lõhkeda ja külm wäristus jooksis minu üle ihu, weel täna olen väga haledad tegusid Mangu rahwast näinud, mis sinule küll täna kõnelemata jätan, ühe sõnaga, kui mind Mangu talu wara pärast eluks aeaks õnnetumaks tahate teha ja endast ära lükkada, siis armas isa teen ka sinu taht-

mist ja katsun maailmas läbi aeada kuidas saan, aga Mangu Anu ei pea elades minu naseks saama, see on minu wiimne tahtmine ja üle oma südame tahtmise ei tee ma mitte, muidu magan ma iga bö obakate ja fibu witsade otsas ja pääwa aeal hirmutawad mind iga puu warjud wõsustifu, mina jään parem pois-
meheks. —

Ära lobise nõnda palju, wii hobune tagasi ja too raha ära, ütles isa taseemalt, kes asja järele mõtlema hakkas, sest Mutsu Mats oli äkilise wihaga, aga ka kerge wihast lahkuma.

Armas isa, mina olen lord hobuse ostnud, ning ei taha teda just nii hea meelega enam tagasi anda, pealegi lähewad tänawu, kuidas seda ette arwanud olen, loomad kalliks ja ma wõin temast sada wiiskümmend rubla saada, eks ole tõsi?

Aga sada rubla pole ta ometegi wäärt, ütles isa.

Täna pääw just mitte, aga minule oli hobune väga meele järele, ka seal juures weel tõine nõu, seda ma warsti teile mõnimehed wananemad teada tahan anda ja ega Mutsu Matsi poeg ometigi seda häbi omale ei tahaks teha ning oma sõna tagasi tõmmata, isa sa oled ikka wõlnud: Meest tuntakse sõnast ja hõrga sõrast ja wii rubla järele ei waata just sa armas isa ka mõnikord, wastas Karel.

Mine wii siis hobune koplisse, külap saame näha, kas sina sada wiiskümmend rubla temast saad, kui mitte, siis wõtan so era linad omade hulka, tule aga pea kambri ja anna meile teada, mis sinu südame peal weel kipi-
tab, mis sina meile tahtsid teada anda, ütles isa pea mahedast.

Karel talutas hobuse koplisse, kes tänasel pääwal sõbrade keskel oma 250 rubla kaalus ja mõtles järele kuidas ta kõige paremast oma südame peal seiswad lugu wanematele pidi awaldama. Tülki aja pärast oli ta nõu peetud ning ta astus julge südamega Sumala peale lootes kambri, kus wanemad mõlemad sala juttu puhusid.

Emma waatas suurte filmadega poea otša, otsegu tahaks ta ka tema mõttid lugeda, isa aga istus wagusi ja käskis poega nende ligi toetada ja oma kõnet algada.

Karel hakkas wärisema healega: Kuidas teate olen mina mõne nädala eest kahetümne aastaseks saanud, neli aastad olen teie juures tööd teinud, kui heast, teate teie parem kui mina, ehk küll minu tahtmine igas tülkis teie tahtmise järele ennast on püüdnud seada, siiski ei tohi ma just täna ütelda, et kõigis teie tahtmine täidetud on saanud.

Oled ikka hea poeg olnud, ütles emma wähele. Saba mõne nädala eest, ütles Karel edasi,

olete teie nii ääri weeri mööda minule naese wõtmisest ja rikkast peretüttardest rääkinud ja weel täna mind Mangu majasse saatnud selle soowimisega, hobust osta ja tüttart tähele panna; olen looma ostnud ja woin temast pea jälle lahti saada, woin kahju ehk kasu saada, aga kui ma kord naese olen wõtnud, sest ei peasta mind enam ükski, pean teda armastama, auustama, ühe sõnaga, temaga ühte teed käima. Ka teid kui tarwis maha jätma ja naese poole hoidma. Müüd arwate aga armsad wanemad ennast minu asemele naese wõtjaks ja tahate mulle ühe wälja walitseda ja siis meid kui kahte laua tüki koku liimi, ja mis wiga puu tülidega seda teha, neil ei ole meelt ega mõistust, ei tea armastusest, ei kannatusest midagi, waid on rõõmsad, et neid koku pannakse, minu ja iga innimese juures on ast tõine ja ma arwan teie wanemad teid just ka wägise ei sundinud.

Ei tea kes sindki wägise siis sunnib, ütles isa.

Armas isa, sul näitab mõne tunni eest räägitud sõnad puhtast meelest kadunud olema, wastas Karel.

Meil ei olnud wanemid, sanus ema wabele, kes meid oleks paarimineku ajal juhatanud, olime puhtast wäesed lapsed ja teame küllalt mis magu waese lapse leiwal on. Tead weel Mats kui ükskord — — siin majas —

Oh mis sina jälle wanast leemest soendat, turt-
satas Mats.

Aga Karel ei tea seda. —

Mis seal siis teada on, kui ükskord kui
waesed lapsed siin majas hea teo eest wihelda
ja ära aetud saime. No eks meie ole jälle siin
ja pealegi peremehed, ütles Mats pool wihaselt.

Hea teo eest weel pekka saada, ütles Karel,
se lõikab südamesse armsad wanemad ja niisu-
gune lugu näitab siin külas just kodune olema,
weel täna nägin üht niisugust juhtumist, kus
hea tegijad hingetumast nuheldi; hea meelega
oleks ma nuhtleja küüra juhiwitšaga siniseks
silitanud, kui ta mitte nii kuulus perenaene
poleks olnud.

Kus seda juhtus, kus sa seda nägid? küsis
ema, ega ometegi Mangu Krööt —

Just seesama ja tema tüttar olid täna
waga tallekest tapnud ja nenda hirmsast, et
minul pool tundi aega ära läks, enne kui ta
jälle elama hakkas. —

Toho metsalised, teda naad siis nokkised, kos-
tis ema kohkudes.

Teda muud, wastas Karel, kui waest kas-
wandiku Marida, naad arwawad teda wargaks
ja kes teab mis weel, aga Mari on wargusest
ja kõigest asjust mis naad temast räägiwad
puhtam kui täna sündinud lapsuke.

Nenda selgeste sa Marida just ei tunne,
wastas isa.

Tunnen küll, sest ma mäletan väga hästi kui ta weel weike oli, kus ta isa ja ema ära surid ja mina temale ühel päewal tüfi leiba wiisin, keda ta enne mitte wastu ei wõtnud, kui ma kindlaste temale olin tõutanud, et ema seda saatnud, weel mõne aasta eest leidis ta Pebu Tõnu raha kotti ülesse ja andis teda ilma waatamata ja maksuta tagasi ja hilja aegu ütles ta mulle weel, ta tahta ennemast surra kui wõera wara oma poole kisku ja eks ema ei ole tähele pannud, kui wirgast ta igal pool tööd teeb ja kui osawalt tema käes talitus edeneb, kas Matsi Andrese pulmad meelest sul kadunud on, kus ja Marida silitades kiitsid ja tema wirkust imetjesid. Mis sinu meelde on tulnud, wastas isa, sina näitad Mangu Marida kõigist kõigest küla tüdrukutest kõige enamaks pidawad, ja kui ma mitte märgist kõrwa ei sihi, teda ka armastawad, eks ole nõnda?

Karel punastas, lõi filmad maha ja pool wärisewa healega ütles ta: Kui oma südame tagast teile tahan awaldada, siis olen Marida omaks armukeseks ära walitsenud ja mina arwan, et tema ka teile heaks tütreks saab olema, sest warandus ilma rahuta ei tee kedagi õnnelikuks.

Pea suu, niisugust paljast rottu ei tohi sina mitte kosida, karatas isa.

Ära armast mees nenda pahanda, kuulame asja järele ehk leiame kõik hea olema, Mari

on minu arvu järele kulda wäärt, lahju et ta wäga waene on, kostis ema.

Taga hüllem weel, ka sina mo armas Malla tahad rotti majasse tõmmata, aga sest teie tahtmisest ei pea midagi saama, seepärast olen ma weel Mutsu Mats. Mo nahl püksid on mõnda waewa näinud ja mõne tühja tahtmise juures nõu andjaks olnud, aga peaks teie tahtmine täide minema, siis saavad naad walu pärast lõhkema.

Minu tahtmist nüüd tunnete, nende sõnadega wiskas Mats utse finni, et seinad wärisefid ja läks õunapuu aeda, kus ta ennast rohu peale sirutas, piibu põlema pani ning kõwaste mõtles: Di, oi, oi, mis mina weel ei oleks uskunud, seda sain minna täna kuulda:

Mangu Mari peab minu wara imejaks saama. Seda weel waja! Ma olen küllalt waewa näinud enne kui nii kaugele olen saanud, ja nüüd peab jälle kõik tuulde minema, ei, ei, mo raha ei ole nii kergelt saadud, ei pea ka nii kergelt wälja antud saama. Karel peab kodu kanaga kombsu kojusse tooma, muidu jäägu ta — woi kõigeks elu aegs poisimeheks.

Weel mitmed sõnad woolasid üle Matsi mokaade, kellest Karel ega tema ema midagi ei kuulnud.

Peale Matsi wälja minekut nihutas Karel ennast emale lähemale, andis ta käele musu ning

ütles: Armas ema, mis sina minu nõust arwad? isa on küll wastu, aga ehk aitad teda pöördä.

Isa on raske ükskord ettemõtmisest kõrwale pöördä wastas ema ja Mari kõige Wirkuse juures on wäga waene, sa pead temale kõif andma, mitte lehma mullikad ega lamba tallkest ei too ta majasse, ei riide otsakesi, mitte laulatusse särfigi. Mõtse weel üks kord järele armas poeg. Pere tütrid siin külas ei puudu.

Siis jään poisimeheks, wastas Karel pool nutuga, Marile ei ole ma oma armastust weel awaldanud, aga ilma temata on minu elu üks luine, kole ja tühine.

Ära niipalju kurwasta, sina ei tea ju mis Mari süda sees ütleb, kes teab kellele ta oma südame juba ära on müünud, wastas ema.

Ära müünud, ära müünud! kellele? ei armas ema, Mari süda on kõigist puhhas, minule peab ta saama, kui teie ka selle wastu seisate, siis peab ta minule saama. Ema, armas ema, sa oled ükskord ise waene laps olnud, rikkus on ka sinu südant waeste wastu kõwaks teinud, walitse siis keda sa tahat minule pruudiks, tehke ka pulmad, aga minu jätke pulma kutsumata. Ma tahan ennemast tühja kõhtu Mariga kannatada, kui ilma temata lustis ja rõõmus elada.

Need sõnad läksid emale südamesse, waese lapse põlw kõifus kõige kirjuma karwaga ta silme ees, ta wõttis poja käest kinni ja ütles: „Kui sinu meel nii kindel on, siis sündku

Jumala ja sinu tahtmine, isa aga peab järele andma ja siis saagu pulmad enne täna kui homme.

Mis Mari juures veel pudalik on, saab ta siin järele õpima ja ma arvan et temaga paremast läbi saan kui mõne rikkaga.

Tänan kõigest südamest, ema, sinu kalli sõnade eest, tahan sind kätte peal kanda ja sinu eest lapselikult kõige elu aja muretseda; sa pead tundma, et ma so poeg olen ja Mari saab sedasama tegema. Müüd aga peame isa ümberpöörma, ema, palu sina enne külap siis minu palve ka maksa, aga enne tahaks ma Marile oma armastusest teadust anda, ema, kas lubad, ma katsun õnne.

Tee kuidagi arvad, aga pidage tõiste inimeste eest oma asja salajas, sest mittu on õnnetumaks tõiste läbi saanud.

Kaarli suurem mure oli nüüd Mariga kofku saada, sest isa arvas ta ema abiga peagi ära võitnud olema ja kui Mari kord majas, siis isa ammugi temaga rahul olema. Ta tahtis tulewal pühäl Mariga armastuse asjust rääki, aga kus inimene kindlas meeles midagi ette võtab seal aitab armas taewa Taat kõrvalt. Nenda sündis ka Kaarliga.

Kõige pühapääwase õhtu poole oli Matt pool pahane, ei rääkinud Matsiga palju ja õhtu heitis ta ilma suure juttuta puhkama.

Mats ei olnud ka kivi tüf ja teadis küllalt kust tuul puhus, aga ta ei tahtnud juttu alus-

tada, nenda wältas aeg teispäawa õhtuni. Niimetud päawal istujid mõlemad maja eesfeisjad toa usse ees pärna puu al.

Mall alustas juttu: „Armas mees, sina tahad tõega Kaarlile Mangu Anuda kosida, ehk parem Mangu rahwa wara?

Parem wara ja hea naene, kui waene ja halb, wastas Mats.

Aga kui palju wara ja halb ja ilma armastujeta, kuidas see kokku sünnib, wastas Mall. Oled minu wist ka wara pärast wõtnud?

Seda just mitte, sest meil ei olnud siis midagi, aga mo poeg ei pea nii rumal olema. —

Mo siis olid sina üsna rumal, et mind wõtsid, siin juures pühkis Mall põlle nurgaga filmi, ja, ja, nüüd olen wanaks saanud ja sina tahaksid hea meelega minust lahti saada.

Ära armas naene kurwasta, olin fõrd poea peale pahane, aga mitte sinu peale, oled minu rifus seie maani olnud ja ma arwan poea armastus ei saa meie armastust mitte külmen-dama.

Kui aga sunnitud armastus wiimaks meid ehk teda põgenema ei sunni, mis sina siis armas mees Mangu Marist arwad?

Mis mina nüüd arwan, tüdruk on ilusa näoga, hea teodega, aga päris waene.

Selle eest on jälle Kaarel jõukas, ja wõib weel jõukamaks saada kui armastus ja wiskus teda aitawad; jätta Mats nüramist maha ja

Iuba Kaarlile Marida kosida, küll sa näed, et tema kui ka Mari sind ja mind kätte peal kannavad.

Mina ehk annaksin teile järele, aga mis saab küla rahvas kaagutama?

Mo taga õelam, Mutsu Mats kuulab küla kõnet ja wärioseb selle eest; mis naad siis kaagutawad? rumalad ja kadedad kiskendawad aga targemad ja õiglased ütsewad: Matsi poeg Karel on mees kes wahapidamata armastuse järele walitseb.

Mats ja Mall puhusid waidlemise juttu weel kaua ja wiimne otsus oli: „Kui Mari Kaarlid ära ei põlga, siis pidid pulmaga weel enne jõulu saama.

Selljammal ajal, kui Mats ja Mall ühe-õõisega sõnelesid, kõnelesid weikse ojaõese ääres istudes kaks noort inimest furbõuse ja rõõmu saatmist. st, ning kes need olid wõib lugeja pea arwata.

Karel läks peale pääwa töõd natufene meelt jahutama ja juhtus üzna kogemata Mangu heinamaa äärde, kus weike ojaõe keerles: Tomingad olid küll õelitsenud aga künni lind kuulutas weel wägewasti oma laulu, ega hoolinud sest sugugi, et Saani pääw juba selja taga oli, wist õpetasid omni poegi, ehk ei olnud neil külma kewade pärast weel poegi.

Ühe koha peal kus padrik kõige paksemast seisjis, nägi Karel Marida hobuste õhtuks

jõe äärest rohtu niitwad. Ta teretas neiud, kes häbelikult wikati naal seisma jäi, terwise wastu wõtis ja weel juurde lisas: „Tänan sind südamest üle aedne, et waest last oma annetega rõõmustasid, aga naad ei ole enam minu käes, pidin neid ära andma ja kannan pealegi nüüd mitme juures warga nime, olen aga sinu tahtmist täitnud ja sinu nime nimetamata jätnud.

Tänan ka südamest sind, sinu annete eest, wastas Karel, mis minu otsata mo sündimise pääwal rõõmustasid, olen juba enne palju sinu peale mõelnud ja mõtlen weel täna, oled sa minu pärast häbi kannud, siis pead sa warsti auustud saama, kui sa ise sellega rahul oled. Nüüd aga anna wikat minu kätte sa riisu sina rohtu kofku, selle läbi saad sa tööga ennemalt walmis ja siis tahan sulle midagi südame pealt öelda.

Mari andis pool wägise wikati ja riisus nüüd ruttu rohtu kofu, täitis wangert ja pea hüüdis ta, nüüd on küllalt, tänan sind väga aitamise eest.

Karel aga wastas: Armas Mari, lase hõbune natuke seista ja tule istu seie puulannu peale minu kõrwa, mull on sinule midagi ütlemist.

Mari ei tahtnud sugugi sõna kuulda, Karel aga hafas ta käest finni, tõmbas teda kui roosi õit kannu peale ja wõtis ta ümbert

finni; ehk küll Mari lahti rabelda tahtis ei peasenud ta, waid jäi wiimati wagusalt ta kõrwale istuma, aga ta süda tussus nii kowasti et ka Karel seda kuulda wõis. Armas Mari, palus Karel, kes ka ise niisama wärises, anna andeks, et sind siin finni pean, aga mittu aastad oled sa Mangu talus teeninud, wiletsad on so pääwad küllalt olnud, kas sa ei tahaks mitte neilt ära minna?

Wiletsad on mo pääwad küllalt olnud, aga kuhu pean ma waene laps minema ja ma pean ju weel ära tasuma, et naad minu wastu nii armulised on olnud ja mind tee pealt inimeste risust äraforjanud ja kes mind waest muiale teenistusse wõtab.

Aga kas sina ei tahaks siis mitte mehele minna ja pealegi perenaeseks saada?

Oh Karel, ära minuga niisugust nalja juttu räägi, mehele minefuga on minul küllalt aega ja sauna naeseks tahtsid sina parem öölda, wõiks ma saada, aga mitte perenaeseks.

Mari, Mari, Mutsu perenaeseks tahaks mina sind saada, kas mõistad Mari. Sinuga Mutsu peremees ehk ilma sinuta ilma, Mari wasta mulle. Minu aitajaks, minu abikaasaks kutsun mina sind täna õhtu, Sumal on mo südame nägija et ma sinuga nalja ei pea, wasta mulle armas Mari.

Karel, Karel, mõtle mis sina räägid, mõtle mis sina teed, mis saawad so wanemad ütlemad, mis

minu leiwa wanemad tegema, kes ju Anuda sinule ära on walitsenud, wõtta teda ja ela temaga ehk tema rahaga õnnelikult, aga jätta mind waest last pilkamata, ütles Mari nuttes.

Siin on mo käsi, ja käega südame kohta näites, ütles Karel, siin mo süda, ütle mulle kas sa tahad minu naeseks saada, minuga kõik lända, mis Jumal peale paneb, risti ehk rõõmu, wasta ja ära jätta mind mitte kabe wabele.

Mari tundis, et siin tõsidus armastusele kät oli annud, seepärast langes ta kui närtsinulle öieks Kaarli rinna wastu ning ütles tasefelt: Jah.

Armastades tõmbas Karel teda oma rinna wastu ning magus suuandmine finnitaz tötust. Lüti aega seisid naad ilma rääkimata üksteise naal. Häkitselt palus otsego unest ärkates Mari: Karel, Karel, lase mind lahti, mind oodatakse kodu. Weel üks suuandmine ja jumalaga jätmine ja Mari oli kõige hobusega kadunud.

Ka Karel imelikus magusas tundmises hakkas kodu poole kõndima ja waatas tihti senna poole kuhu Mari kadunud. Südames aga mõtles ta: Oh armastus kui tugewast kõidab ja südant südame külge, sa ei küsi mitte raha ja sajawakkade järele, sa ei lahuta ülemat alamast, kõrki madalast, sa ei nõua mitte oma kasu, sa aitad kõige rängemad koormad lända, sa muudat wiletsust ja ahastust rõõmu hallikaks. Sinu tiwa alla tahaks ma uinuda ja sind

ige pääw püues kanda, siis ei nuriseks Jumal ega mo ligimesed mo peale. Pattu kautad sa maa pealt ja paratisti tood sa jälle tagasi. Sina näitad kõige õigemad teed iga inimesele kes sind õiges südames õieti kannab. Mittu pruugivad so nime tihti mokade peal ja tahtwad tuhanded so wõrku koguda, aga oma tegudega näitwad naad et nemad sind sugugi ei tunne, wait sinu asemel inimeste wiletsust püues kannawad ja taga selja nende kufalde peal tantsiwad. Sa pead oma wihamest armastama, ja äraeksinud õige teele juhutama, kuuled sa tihti, aga tegudes paistab wälja. Kes sind ühe matsu lööb sellele anna kümme wastu ja kes augu kalda peal on, seda lüfka sisse. See on tänane ülem õpetus. Sa rumal inimene pead ju kõif kullaks pidama mis läigib, ehk muidu oled sa püsti pagan. —

Miisuguste mõtedega jõudis Karel kodu, kus ema ja isa weel küinis pakku peal pärna al istusid.

Ema silmas teda esite ning ütles isa wastu tõugates: Näe, seal ta tulleb. —

Tule ligemale, ütles isa Kaarlile! kus sina täno ümber ajasid, pole sind sugugi näinud?

Käisin külas, kostis Karel.

Wist Mangul, kas Anuda, oh mis ma pidan ütleva, Marida nägid?

Nägin kül, aga, aga —

Mo mis aga, aga — ütles wälja.

Mis ma ütlen, kui sina ei luba võluda.

Ütle aga peale mis sina oma agaga võluda tahtsid, minu poolt, armas poeg, pole enam ühtegi keeltust; võta Anu ehk Mari, kui ta aga hea sinule on — aga ka meile.

Sah teile mo armsad wanemad saab Mari hea olema, seda ma temast täna nägin ja tema suust kuulsin.

No taga paremaks, Matt, ae, Karel en täna Mariga koos olnud ja wist juba — noh olgu peale — peigmees

Ja Mari pruut, kas tõsi poeg? küsis ema.

Tõsi mo armsad wanemad, andke oma õnnistust meile, siis on kõik korras ja Sunal ei saa ka omada siis keelma.

Olgu siis ka minu poolt üks lahti, vastas isa, olen asja järele arwanud ja leidnud, et sull' jälle õigus on; no eks ta ole, mõni muna on tänasel pääwal kanast targem.

Karel andis isa ja ema kaele suud ja tänas neid pool rõõmu nutes.

Wõe! — mina pean ämma eideks saama, Mats, kas mina kahelümne wiie aasta eest seda mõtlejin, hõiskas Matt rõõmsa healega!

Ja mina äia taadiks, no eks ta nõnda ifka weda, ütles isa, aga nüüd poeg, Mari ei pea enam kauaks Mangule jääma, nii tõeste kui ma Mutsu Mats olen, täna lähän weel Marikale, ja homme peab Mari minu majas olema, kus ta mõned nädalad — no olgu peale, pidage

suud, ja laske minul tallitada. Mats tõmbas kübara natukene tõise külje peale ning läks wärawast wälja otse Mangu talu poole.

Mangu Madis seisis särki wäel ja palja jalu õue wärawas kui Mats tema ette astus.

Tere ka üleaedne!

Tere jumalime, tulid wist meile.

Tulin ka kord sind waatama ja tahtsin sind ühest laisast ja wargast lahti teha, wastas Mats.

"Kellest siis?" küsis Madis.

Kellest siis, sinu kasu tütrest, wastas Mats.

Mis sina siis temaga tegema hakkad, ega so Maal surnud ei ole, küsis Madis.

Hoitku Jumal, aga tahtsin teda omale tüdrukuks saada, muud midagi, wastas Mats.

Madis: Kui ta minu juures nii nurjatu loom on, mis sina siis temaga tegema hakkad, warastab so filmad peast ja siis on weel minu süü! Aga kust ja need mõted oled korjanud?

Mats: "Sinu oma majast; kuulsin täna kogemata, et perenaene tahta Marida ära aeada, on sulle ju risust, ja minul on just tüdrukud waja, no Madis, nüüd tead kust need mõted olen saanud.

Madis: Taga belam, esite hobune ja peale selle tüdruk, ei Mats, sa tahad wiimati talu kaa saada.

Mats: Kui sa aga annaksid; aga mull'

on isegi, mis ma kahega teen, anna aga Mari mulle, siis olen ka rahul.

Madis: Sätta tühi jut maha ja lähme tupp, ja kui sa siis paremid mõtid ei saa, no, kuulame mis Krõõt arvab. Ta tahab jo Marist lahti saada. —

Mõlemad mehed läksid kambri kus perenaene ja pere tütar neid lahkestest vastu võtsid. Kasu laps pugest Matsi nähes rebe alla, kus ta kui haawa leht värises.

Balju senna ning tänna kõne järele, läksid Mangu maja eesfeisjad taha kambri ja pidasid siin nõu, mis parem oleks, kas Marida ära laste, ehk mitte, wiimne otsus oli: Kui Mari kasu wanemad pidada naad temale pulmad tegema, kui ta mõnd popsi saab, häbi pärast lehma ja lamba andma n. n. e. parem mingu ta Mutsule, siis on naad kõigest lahti, pealegi weel wargast. Ette kambri astudes oli Matsil otsus käes: wõid saada kui Mari tuleb.

Mari kutsuti kambri, kus Mats teda tüduruliks kutsus.

Ette seisis Mari vastu, aga kui kasu wanemate nõuu kuulis, tänas ta neid südamest ja lubas nende ja Matsi tahtmist täita.

Uga weel täna õhtu tuled ja minu majasse Mari, sest mull' on homme wara sind väga tarwis, ütles Mats.

Kas wõi praegu, kostis Krõõt.

Lähme siis Mari, ütles Mats, homme saa-

dan teie riided tagasi ja kui sull veel siin midagi on, siis võtta ühes, ehk lähe homme ära tuua.

Mari jättis nuttes kõiki jumalaga, astus Matsi järele ja Mangu rahvas waatasid naeruse näoga järele.

Anu aga hakkas ema käest pool nuttes kinni, kui Mari kadunud oli ja ütles: „Ema, ema, täna oled sa Marid Mutsu perenaeseks tõjtnud!“ — — — —

„Mis sina lörad, kas siis Karel pime on ja warast naeseks wõtad? kus siis teie pere tütreid jääte, küll näed — no — lähme parem magama.“ —

Mari astus wärisedes Matsi järele, kes teda kobe kambri ja weel pealegi taha kambri tulla käskis, sest kõik pererahwas peale ema ja poea magasid, wiimsed olid õuna aedas. Pea lutsus Mats ka neid kambri, wõtis poega kätpeidi ja wiis teda taha kambri, kus Mari pea äramineštada tahtis.

Mats aga wõtis Mari käest kinni ja pani teda poea käega kofku, ning ütles: „Esite kui pruut ja peigmees ja peale selle kui mees ja naene, armastage ja auustage tõine tõist südamest surmani, ja armas taewane Issa andku oma õnne ja õnnistust, rahu ja rõõmu mo lapsed teile.“

Ka Mall astus ligi ja ütles wärisewa healega: „Tere tulemast, mo tüttar, mo katulje

alla, taewane Iisa andku teile oma rahu ja finnitagu teie kodu oma targa nõuu järele selle kõige kindlama kalju peale, kust teid ükski tuul ega torm ei liiguta."

Mõlemad wanemad astusid ette kambri ning jätsiwad noort rahwast üksi.

Kui kiwi sambad seisid naad käsi käes üks tõise kõrwas, wiimaks surus Karel Marida wastu rindu ning ütles: „Sumal olgu kiidetud ja mo isa auustud, et naad niikaugele on saatanud.“ Mari aga ei saanud sõna suust, waid ta langes wärişedes Kaarli rinna wastu ja mõtles unes ennast temaga koos olema, aga peagi selgesid ta silmind, sest Mats ja Malle tulid tagasi ja andsid lastele head nõuu asja weel wagusti kunni mahakuulutuseni hoida ja iga pääw tööd teha kui wõerad.

Nüüd esite peasesid Mari keele paelad lahti, ta langes Mallele kaela, ning tänu pisarad woolasid filmist ja sõnad kuulutasid südame olekud. Ka Matsiga tegi ta sedasama ja wanemad olid niisama rõõmsad kui oma kosja pääwal.

Karel ja Mari pidasid wanemate nõuu kaliks, ehk küll mitmed juttud külas äkitselt tüdruku wõtmisest Mutsu talu pärast tõusid, jäid peagi kõik wagusalt, kui nägid, et Karel ja Mari üks tõist enam seljaga kui silmadega waatasid. Kes aga mõni kord salajas kohtades neid oleks täbele pannud, see wõis tõega asja põhja

näha, aga seda ei näinud muud kui ema ja Sumal taewas.

Mõni kerge meelega tüdruk oleks oma õnne üle maailma täis pubunud, aga Marist ei kuulnud musta ega walged selles asjas.

Tõisel päawal wiis Mari omad riide hilpud ise Mangu rahwale tagasi ja palus alandlikult tema kallimaid asju, ringad ja rätkitud ja paela käte anda, mis tema mitte warastanud ei olla woid ühe hea südamega inimesest oma kahetsatõistkümnne aastase sündimise päawaks kingituseks olla saanud. —

Krөөt ja Anu tegid kurja näo, andsid paha sõnu, aga pidid wiimaks ometegi pool wägisi asjad äraandma ja hakkasid nüüd peaaegu asja kahetsema et Marid nii kergelt talust olid wälja lüükanud, ja kui Mari jut kingitusest tõsi oli, no siis, siis langes häbi alwa juttu ja teo pärast weel nende kaela.

Mari aga tänas seal kus ükski inimene teda ei näinud, silmaweeega ja südame põhjast taewa Isada armuliku peastmise eest ja lubas elu aja Sumala ja peastjate sõna kuulda ja neid südames kanda, mis tema ju iga päaw pruudi põlwes sõnas ja teos ülesse näitas.

Kuida aga läks lugu nüüd Mangu talus? Esimeste päawade sees ei leitud Marida palju waja, sest Krөөt talitas ise wäga karmeste, aga mida enam talwe poole aeg kippus, seda enam puudus ta majast. Anu oli igal pool kui

lana takus, kaebas ja ägas iga weikse tallituse juures, sai isa käest mittu forda hästi tõelda, aga kõik ei mõjunud enam, mis noores painutamata jäänud ei painunud wanas enam. Anu soovis südames iga pääw mehele minna et siis paremad põlwe saada, sest perenaene olla tuhat forda parem kui orjaja, ehk kül asi tihti ümberpöördud on, aga kust meest saada ja ise kosja ei julgenud ta ka minna. Kõige enam lootis ta Mutsu Kaarli peale, sest see oli ju kõige rikkam külas ja rikka juures ikka kuldne elu.

Mõne wanamoori läbi saatis Anu Kaarlile terwisid ja palus noort meest ka Mangule tulla. Karel saatis terwisid wastu, lubas minna aga ei pidanud sugugi sõna, sest Mari suust laks sõna kuulnud maksid palju enam kui Anu jutluse pitkused juttud. —

Mutsul aga läks kõik korralikult edasi. Mari oli perenaese parem käsi ja aitas ka tihti Matsi wälimeses töös. Mõlemad talu ees seisjad nägid rõõmustades tüdrukut wäiksest ja osawust, ning ei mõtelnud sugugi enam tema waeuse peale, waid pidasid isekeskis tihti nõuu, milal pulmad teha. Esimene kord maha kuulutus pidi esimesel Kristuse tulemise pühal olema ja Marist ja Kaa list weel enne Jõulu paar saama. Noored olid naad weel mõlemad, aga Mats ja Karel arwasid noore abielu õnnelikuma saawad kui wanas algatud. Nimetud püha tuli lätte, Karel ja Mari käisid laupääw enne

seba pruut lugemisel, ehk seba küll sugugi waja ei oleks olnud, sest mõlemad mõistsid enam kui nende käest seal nõuuti, aga mis teha, wana aja kiriku seadus pidi täidetud saama.

Kiriku aasta alustusel oli kirik paksult rahwast täis, ka Mangu rahwas ei puudunud. Ema ja tüttar istuwad ligi kantslid ja kuulafid kiffis kõrwul kui kirikisand ütlemata hakkas: Meie kohus on ka Sumalad paluda, et abielu j. n. e. seda maha kuulutakse esimest korda: Peigmees Karel Kadakas ja tema mõrsja Mari Pihlakas mõlemad Wiruvere külalt Mutsu talust!

Mangu Anu seisus kui walgust maha löödud ema kõrwes, kelle põlwed isegi wäriisuwad. Mõlemad lugesid waewalt „Issa meie“ ja jätsuwad kirikud külmema werega inimeste hooliks. Sues aga peasid keele paelad ja nüüd nuuksus Anu ja sajatas ema:

„Toho pimedad poisid, toho sõgedad isa ja ema! Mis nende meeles ometigi on, et naad orja ossa tanu alla tallutawad. Kas pere piigafid küllalti ei ole. No, no, küll warsti kisedawad.

„Lass! aga tõmmata! Anuke ära murekse, Kaarli sugusid mehi leitakse küllalti, oli ka wana noma Mats. Ma ütlen Anuke, ja jee on tõsi, faterkuue mehed tõlladega pidawad warsti meie uuse ees ja pakuwad sulle kulda sõrmusid. Eman-daks ehk koguni prouaks pead sa saama, nii-

palju on meil wara, ja raha külge jääwad mitmedki penikese kuue mehed finni.

Oh ema, peaks naad pea tulema, mulle on kodu wäga raske, pealegi naerab mind Mari. Ema! mulda lähemini ennemast, kui seda nägema pean, kui Mari pead ehtes tanuga kaetaks.

Kõik kiriku tee rääkisid ema ja tüttar palju Kaarlist ja Marist, kiitusest polnud jutugi, aga laitust küllalti, — nenda jõudsid naad kodu.

Siin teadis juba igaüks Kaarli ja Mari saladusest. Isa ütles pool pahase meelega: Säh Krööt, nüüd on sulle paras, tahtsin küll Marida siin hoida, aga sina arwasid teda warga olema, aga kust Karel warast wõtma hakkab. Pealegi oleme meie üsna teatud, sest Karel oli Marile sündimise pääwaks need asjad fin-
finud, kelle pärast teie wõrukaelad wirka inimest nenda armetumalt roppinud olete. Olets mul hea piits käe pärast, ma Anu selga täna natuke pargiks, ta on päris laisk, ja niisugune wedelik ei saa ilmaski tanu alla.

Mis sa nüüd jälle tühja juttu aead, wastas ema, Anu saab ikka meest ja ega ta nõnda laisk ei ole kui sina teda arwad, sulle on jo kõik kobe laiskad kui naad sinuga wälja peal kõrwu ei weda.

Pida wait, Mutsu Kaarlit on paremad silmad kui sinul, ja ma ei kahetse sugugi, et ta Marida kosib ja naeseks saab, küll näed, temast

saab üle küla peremees ja Marist üle walla perenaene, káristas Madis.

Oho, pole veel tanud peas, ega perenaese ohju fáes ja mis worst on se worstiks jääb. —

Parem jätta need sõnad oma tu' . . .

Tere õhtust, kuda fási fáib? wa Madis!

Tere jumalime, kust teie siis tulete!

Kas siis minu tunnete? armas Madis.

No eks te ole mulne lina kaupmees, kes minu linad ára ostis, wastas Madis, aga andsite mulle küll narri hinda.

Kas see aasta jälle linu müüa on, küll saame paremad kaupa, tänawu on naad parema hinnas, aga wanapois teab, neid on üzna wáha, aga kuule Madis, kas wõtad mind táaa bömajale, tahtsin sinuga natuke tutwaks saada, kas tüttar alles meheta.

Dö maja wõite saada, ega teie auus herra siis mulle wáimeheks taha saada, et minu tütre järele küjite.

Eks náe, olen alles poisimees ja teist poolt no tihti waja, kui kaupa saame, no eks siis náe. Minul on suur maja Tallinas, wõlgasid sugugi, raha küllalt, pealegi ei mõista ma saksa ega wene keelt, no miks siis tüttar mulle ei kõlba, jäägu nali maha, sáh joo tilgake ihu soendust ja siis räägime edasi.

Napsi mina ei joo, wastas Madis.

Mina ka mitte, aga külna aeaga kulub tilgake üzna ára.

Anu astus tagast kambrist ette kambri, mõeras mees astus tema ligi, wõtis ta käest kinni ja ütles: „Tere ka armuke, wõe mis priske, kui mulle loodud.“ Anu tundis lina kaupmest poolkaut ja oleks hea meelega temale rüppe kufunud, kui ta teda selleks wälja walitseks.

Kes see lina kaupmest siis õieti oli, küsib mõni lugeja?

Ta oli päris Murumere küla mees. Juba noorest põlwest saadik käis ta möda Tallina ja Tartu maad ümber, ostis narusid ja teenis mõnda head kopikud, ostis wiimaks Tallina linna alewisse endale weifse maja, enamast aga wõlga ja ostis nüüd ühe ehk teise kaupmehele linu ülesse, mis juures ta mõnikord head raha teenis. Urwast seisis ta kodu, ja siiski kui seda juhtus, seisid mitmed tema wäärilised mehekesed böd otsa tema juures kaardi mängimas, kus juures ka mõni klaas soja wet rummiga segatud joodi, ka armastas Rābalamart, kuidas teda pool Tallina maad nimetas, külma ilmaga suutäit wõtta, ja mõnikord ka üle janu. Mart otsis juba ammu omale tõist poolt, see pidi aga rikkas ja noor olema ja pealegi üffil tüttar.

Kõik seda leidis ta Mangu talust, ta oli kawalast igalt poolt Madisse rikkuse järele pärinud ning leidnud teda rahwa suus oma kümme tuhat rānga olevad, ehk kül wiies osa sel-

lest olla võis, aga efs Maailm parem raha rikka juures mõista lugeda kui mees ise.

Mart võis kolmekümne aastane mees olla, pitliko näoga, valge habemega, tugeva keha kaswuga, mustaka lähara juustega, muidu kõif hea, aga tal näitas midagi iseäraliku südame peal olema mispärast ta õige inimese otsa koha waatada ei võinud. Ta rääkis palju, ja ilka enamast omist tegudest ja omast warast; seda tegi ta ka täna õhtu ja nõnda mõist ikult, et Madis ja Krõõt üsna söömata pealt kuulafid, ja Anu süda üsna armastusest põlema hakkas. Ta kiitis tihti Anuda ja kõifi maja rahwast, misläbi ta otsegu met mofkade wahhele neile määris ja oma wõrku tõmbas.

Krõõt oleks Marti koha wäimeheks wõtnud, aga Madisse süda ei olnud palju selle nõus.

Hommiku ostis Mart Mangu talu linad ära ja maksis seeford muidugi teada head hinda, selleläbi oli ta ka Madist oma wõrku petnud. Ta jätis maja rahwast pea jumalaga ja lubas warsti jälle tagasi tulla ja siis oma südame pealt midagi awaldada.

Ei läinud nädaladki, seal oli Mart jälle Mangul ja nüüd mitte enam lina kaupmees, waid üsna kosilane.

Madis seisib kõige enam wastu, aga andis wiimaks järele ja pulmad pidid we. l enne jõulu saama. Kuida räägitud nõnda ka tehtud, kui Marida kolmat korda maha kuulutati, sai Anu

esimest korda ja nädal peale selle teisist ja kolmat korda. Mari pulmad ei olnud mitte suurelikult tehtud, vaid keskmisel, aga Anu juures läitis rikkus ja kõrkus igas tükkis ja Anu ise vaatas üle üle Mari ja ta neore teise poole peale. —

Peale pulmade reisis Anu Tallina, kuhu mõni koorem kraami saadeti ja Mari tallitas kui ennegi Mutso talus. Külarahwas kahetsesid molemite õnne ja arvasid siiski Anuda kümme kord parema mehe ja parema elu saanud olema, sest läikiv rikkus pidi õnnelikuks tegema.

Marist võime lähidelt võlida: Ta oli õnnelik; sest ta mees armastas ja auustas teda igas tükkis, jagas temaga õnne ja õnnetust, rõõmu ja kurbust. Wana isa ja ema andsid talu aasta pärast puhtast poea hoole alla ning rõõmustasid otsata laste ja laste laste üle, kes neid igas tunnis otsigo kätte peal kandsid ja neile iga elu sammu kergitasid, aga niisugusid lapsi on vähe. Mõni kord kasvatab üks ema, ehk isa kümme last auusaste ülesse, aga tihti juhtub, et kümme last ühte w naks jäänud isa ehk ema ei taha jõuda toita, ehk neile nii kasina andwad, et nälg iga pääw külalises tükkib.

Kaarli wanemad ei võinud sellepoolest midagi kaebada, sest igas asjus näitas isa veel peremees ja ema perenaene olema ja kõige raskeima ettevõtmiste juures pidasid kõik ühes koos nõu, ning see oli armas Jumala ja inimeste meelest. Kaarli peremehe alustusest oli Jumala

õnnistus igas kohas näha ja täieline elamine paistis igalt poolt välja; et Mutsu Karel selle moodi läbi pea lõige rikkam peremees külas oli, võis rumalam kui laps arvata, ning nõnda ta ka wetas. Mõne aasta pärast ostis Karel koha ära ning oli nüüd päris peremees, ehitas rehe toast cemale endale weifse ilusa korskaga ja lahke ruumiga maja, ning elas paremast kui mõni mõisnik. Kõik küla rahwas armastaswad aga Marida, kes igapähele õige eesmärgiks naese elus oli. Ta ei nurisenud midagi, ehk tal küll mõnikord seda tarwis oleks olnud, ta armastas oma meest südamest ja näitas seda ka igapäew tegudes ülesse, ning leidis ka niisama tugewad armastust tema juures; kui ta ka mõnikord just pilwes oli, siis teadis ta teda warsti heaks ja selgeks taewaks muuta. Mari ei wihastanud ega rõtnud ilma midagi pahaks, kui just nõnda ei olnud kui oleks pidanud olema. Witmed naesed kaebawad südames ja suus oma meeste peale, et naad nõnda ja nõnda elada, aga ei otsi oma wigasid sugugi, waid mõtlewad kõik hea olema mis nende weife pea wälja arwab, aga ei tea, et just enda juures see lõige suurem süü seisab, ja tihti abielu õnne põhjani segaseks teeb, aga ka meeste juures leiame tihti tahma mis kõik ärarifub, seepärast kes õnnelikult abielus elada tahab, õppigu iseennast tundma ja andku ennast ka kõise poolele tunda, siis ei tülki õnnetus ju-

gugi elu wahete, sest Jumal ei ole abielu mitte õnnetuselks inimesele annud, waid õnnelks.

Õnnetuselks on ta igaihele kel temaga elada ei oska, fuida seda warsti kuuleme.

Näbala-Mart sõitil oma noore naesega oma majasje, kuhu ka naese wanemad teda saatma läksiwad. Eimesed nädalad näitasil kullased olema ja Anu mõtles ennast kõige õnnelikuma inimese olema. Tööd wäha, head süüa ja magada nii palju kui ihu wastu wõtil. Klusad lambrid ja head riided, ühe sõnaga paradisi elu. Mis sina weel tahad? Laija Anuse oli küpsitud tuife kuhu lennanud, aga ta oli laisk jedagi alla neelmas, ning see oli ta õnnetus.

Anul pidi tüdruk ees ja taga jooksuma ja igas kohas tallitama, ta ei teadnud maja wälja-ega sissetulifust midagi, ühe sõnaga mis tüdruk tegi oli tehtud. Müüd juhtus aga just Anu õnnetuselks pitka näppudega loom majasje, kel kõrwalt pool enam wälja andis kui tarwis oleks olnud. Mart ei olnud nädalad ja mõnikord kuud otja fodu, Anu aeg läks igawast, ning ta pidas wõerid wõeraste järele, kel suu ees teda kiitsid, aga taga selja naersid, et ilma waewata auufaste olid ülesse peetud saanud. Seltskonna elu on wäga tululif, aga inimene peab teadma kellega ta ümber käib. Üks wana sõna ütteleb: Ütle kellega sa ümber käid, siis tahan sulle bölda kel ka ise oled. Mart nurises tihti Anuga aga mõtles, kül ma seda kõil

tema wanemate käest wälja pärin. Kuida mõeldud nenda tehtud. Ta sõitis Mangule ja palus äia taadi käest raha wõlgu, sest tal olla palju sisse ostmist, kus juures palju teeni wõida.

Madis andis üks ja teine kord mõne sada rubla, kui aga küsimised tütre kui wäimehe poolt ikka tihemast tulid, ja maksmisest juttugi ei olnud, hakkas ta kartma ning ei annud enam sugugi. Wäimees tõreles tihti nendega ja seda enam sai tüttar walusid sõnu kuulda. Krõõda süda lõhkes walu pärast ja mõne aasta pärast pugest ta mulda. Ka Madis ei elanud enam kaua, waid oli ühel bösel äktselt surnud. Wäimees korjas wiimast kopikut kofku ning elas nüüd kui rikkas mees ewangeliumis, aga kuida saadud nenda mindud. Mõne aasta pärast polnud enam neil maja ega raha, sest kurtu puhastuseks olid kõik kõrtij laua külge kinni jäänud. Ütski ei uskunud Mardile midagi enam anda ja wiimne tee oli wargus. Mart warastas kust sai ja toitis sedawiisi oma ja naese pead, aga ta seda elu ei pidanud enam kauaks olema.

Ühel õhtul oli ta ühe kaupmehe ette astunud ja teda lubanud maha laske, kui ta tale kõik oma raha ära ei annaks. Kaupmees lubas käsku täita; kui ta nüüd põuest raha otsis, tõmbas ta ühe pistuli wälja ja laskis Mardi jalgast läbi. Riisa ja käre järele tulid pea palju rahwast kofku, ning Marti weeti pool surnud

wangi hoone. Siin põdes ta mittu aega oma haawu, aga ta südametunnistus waewas teda iga pääw. Kui ta pea terweks saamas oli, palus ta ühel pääwal politsei teendrid oma juurde tulla ja awaldas temale, et ta omas noores elus üht meest seal ja seal metsa wahel olla maha löönud ja teda senna maha matnud, ehk kül tema juurest enam ei ole leidnud kui kakskümmend rubla. See aga ei waewata teda weel nõnda palju kui tema äia ja ämma surm, teda ta raha abnuse läbi olla kihwtiga pitkameisi ärasurmanud; nüüd käia naad iga wõsi tema silma ees ja tahta teda ära hufata, ka oma naest olla ta mõtelnud paar korda ärasurmata, aga iga kord saanud ta tõiste inimeste läbi sellest eemal hoitud.

Kuuda töö nenda pall, asi kuulati õieti järele ja leiti tema tunnistus tõe olemad. Mõne nädala pärast saadeti teda Siberi maa poole, aga ta suri enne kui senna sai.

Anu oli nüüd kõigist maha jäetud, efiotsa jäi ta raskestest haigeks, jampsis iga tund, aga ta keha rammu sai wõimust ja poole aasta pärast wõis ta jälle jalal tõndida. Tööd ei olnud ta enne palju teinud ja nüüd haiguse ja mure läbi ära kurnatud ei wõinud sest enam juttugi olla. Mis siis muud üle jäi, kui kep ja kot.

Nälg ja riiete puudus sundisid teda seda

tegema, ta käis külast külasse ning kerjas oma ihu ülespidamist.

Ühel lewadesel pääwal kargas Mutsu talus Mari poeg tuppa ning hõikas: Ema tule waata, waene sant koperdab õues, wist tahab sõsart kotti panna ja ära wiia, ei ma seda temal teha ei lasa. Ma aean Muri ta peale.

Ära seda tee mo pojuke, kässi teda siisse tulla, et ma temale soja leent ja leiba annan.

Poeg täitis käsku.

Peale söögi ja joogi ütles wana naene: Mari, kas sa siis nii uhke oled ja mind sugugi enam tunda ei taha! Tah sul on õigus, ma olen julle palju ülekohut teinud ja ei wõi enne hauda pugeda, kui seda sinu käest andeks olen saanud. Ma olen so kasu sõsar Mangu Anu. Sumal on mind alandanud ja sind ülendanud, oleks ma sinu õppetust kui noor tüdruk olin kuulda wõtnud ja mitte oma ema tahtmise järele tant- sinud, siis ei oleks ma mitte nüüd mööda Maailma hulkunud, waid tööga oma leiba teeninud, aga nüüd on kõik iljaks jäänud. Anna mulle kõik mo eksitused andeks, siis lahkun sinust rahuga.

Mari filmad jooksid wet, ta ei tahtnud seda sugugi uskuda, aga pidi pärast ometegi. Nüüd jagas ta mitmest andidest Anule, kellel iseäranis riietest puudus oli ja palus teda, kas nende juurde elama jääda, ehk tihti teda waatama tulla.

Ma ei tee kumbagi, wastas Anu, Maailm

on suur ja oma ihu täidan ma kerjamisega, aga teie juurde ega süa külasse ei pea mo jalad mitte enam saama. Mo nimi peab kustuma.

Ta läks. Mari kui tema õitsemad lapsed waatasid Anu järele ja ema ütles: Kuulge oma wanemate õppetust, tehke kärmeste tööd ja õppige hoolega koolis, siis ei pruugi teie mitte teiste uksede taha minna. See oli enne rikkas, ja mina waene, aga Sumal on teda nüüd alandanud ja minu ülendanud.

Mitmed ja mitmed aastad ei kuulnud Anust midagi, ta oli kui maa alla kadunud.

Ühel püha päewa hommikul, talwisel päewal, leiti Wiruwere küla furnu aea pealt üht furnu keha, ära mustunud hilpukeste seest. Kõik tunnistasid teda, aga ühelgi ei olnud ta tutwa. Kui aga Mutsu perenaene teda nägi hüüdis ta: Se on Mangu Anu, need on weel need riided mis ma mõne aasta eest temale kinkisin. Mari andis ka nüüd puhtad riided ja Karel tegi kirstu kelle sisse Anuda ta wanemate kõrwa maeti. Marida aga mäletawad tänagi weel Wiruwere küla rahwas.

Kül Sumalal on kerge asi

Ja Tema teeb ka sagedast,

Et see, kel hästi käinud käsi

Saab waeseks sandiks usinast. —

Seesama Sumal awitab

Et waene pea rikkaks saab.

H. Laakmanni Gesti raamatopoodis on alamaal nimetud raamatud saada:

Suur ärralunnastamise pääw, meie Issanda Jefusse Kristusse kannatamise ning surma õnsaks tähhelepannemiseks. Iggapäise 24 tunni päle ülespandud.

Hind 25 kopp.

Ellopu Diekesed. 25 armsad waimolikkud laulud.

Hind 7 kopp.

Hüüdja heal. Pöörge ümber ja parrandage meelt!

Hind 30 kopp.

Risti lödud Jesus pattuste käemees.

Hind 8 kopp.

Meie Issanda Jefusse Kristusse **Suur hingamise pääw** ehk Lihhawõtte Lauba.

Hind 8 kopp.

Head ja furjad inglid, ehk: Kuida sadan üllewel taewas, ja Ma peal ristikogodusess saab ärrawõidetud.

Hind 7 kopp.

Laste Palwe-ohwid.

Hind 10 kopp.

Häda- ja Abi-raamatukene, ehk Lahe-aruküla õpetlik rõõmo ja kurwastuse jutustus.

Hind 20 kopp.

Muistena juttud noore rahwale.

Hind 10 kopp.

Emajõe Spik.

Hind 16 kopy.

Kolmainus Jummal, Temma kohtomoistmised ja wisid. Juttus Kolmaino Jummal Pühhal, Wäljaannud **Fr. Brandt.**

Hind 7 kopp.

Summal on armastus. Jeesuse armas-
tajottele armsaks ja kosjutawaks hinge jahhu-
tuseks. Hind 8 kope.

Palwepühha. Hind 5 kope.

Saksakeele õppimisse ramat.
Hind 30 kope.

Ukslikko surma:wodi ristkiinnimesse wiinne
teekond. Hind 15 kope.

Peter I. Wenne-rigi Keiser, kedda temma tö
ja teggemisse pärrast „sureks“ hüitakse.
Hind 15 kope.

Wiru lauliku laulud. Kõkupanud ja
wälja annud F. N. Kreuzwald.
Hind 20 kope.

Nahuurme lilled pääwa töö ja palwuse
jahutuseks. Hind 25 kope.

Lauliko C. N. Sinnutaja laulud.
Esimene frantsikene. Hind 20 kope.

Rosalinda, ehk õnneto abbiello Schweitsi-
maal. Hind 30 kope.

Tulle ja wata! ehk Juhhataja Ue Testa-
mendi tundmisesse. Hind 28 kope.

Leeri:Laste Palwe:Ramat ehk ette-
walmistamine pühha õhto-sõmaajale.

52 Piibli Luggu Wannast Testamendist ja
52 Piibli luggu Uest Testam. 120 piltidega.
Hind 35 kope.

Raksteiskümmend jutlust **Summala**
kümne kässo ülle. Ürs waimolik süd-
dame ärratamisse ramat neile, kel Sannala
fanna armas on. Hind 25 kope.

